

MATS KOCKBERG:

Överraskningarnas val i Finland

Det finländska riksdagsvalet bjöd på flera överraskningar. Politikerföraktet kom till uttryck genom ett stor byte av riksdagsmännen inom samtliga partier samt i Landsbygdspartiets stora framgång. Också de finländska moderaterna – Samlingspartiet – gjorde sitt genom tiderna röstmässigt bästa val, även om opinionsundersökningarna hade lovat ännu bättre siffror. Bland förlorarna återfanns framförallt kommunisterna men också de sk "mittenpartierna", skriver här hum kand Mats Kockberg, Helsingfors.

Riksdagsvalet den 20–21 mars föregicks av en tämligen lam valkampanj. Det hetade egentligen till först i slutskedet då Samlingspartiet presenterade sitt program för en omedelbar sanering av statsfinanserna. Den från övrig västeuropeisk politisk debatt bekanta metoden att bruka slagord som "reaganomics" och "thatcherism" samt att beskylla den moderata högern för att vilja gå ut mot pensioner, barnbidrag och anslag inom social- och hälsovårdsbranschen användes flitigt av partierna såväl till vänster som i mitten. Det är möjligt att dessa propagandistiska inslag gick hem hos vissa marginella väljargrupper, eftersom krismedvetandet i Finland, pg av den gynn-samma utvecklingen i ekonomin under slutet av 1970-talet inte ännu nått skandinavisk nivå.

På grund av den kraftiga borgerliga vind som blåst i finländsk politik ända sedan 1970-talets första år valde socialdemokraterna att i denna valrörelse ligga lågt utan att profilera sig ideologiskt i frågor som är kontroversiella. Partiet avsåg uppenbarligen att maximera Koi-visto-fenomenets eventuella följdverkningar genom att uppträda som ett tryggt och statsbärande alternativ. Inget tal om branschsocialiseringar eller löntagarfonder utan snarare diffusa signaler om att ekonomiskt kärva tider förestår. Centerpartiet, som inom sig nu bär det fusionerade Liberala folkpartiet, var för sin del handlingsförlamat och hade mycket litet att komma med i valdebatten.

I detta läge kom en rad icke partipolitiska spørsmål att dominera valdebatten. Det av Pekka Vennamo ledda Landsbygdspartiet lyckades skickligt utnyttja

den antipolitikerstämning som fn ligger mycket starkt rotad bland finländarna. Genom att exempelvis ställa parlaments beslut om höjda riksdagsmannapensioner mot ett på bristfällig information baserat beslut, som i praktiken innebar sänkta pensioner för ca 200 000 finländare, lyckades Vennamo, som vad gäller populistisk begåvning inte kommer långt efter pappa Veikko, få sitt parti att bli en emotionell protestkanal för desillusionerade soffliggare och marginalväljare. Eftervalsanalyserna tyder också på att Vennamo lyckades attrahera "småfolk" från snart sagt alla partier, mest kanske från kommunisterna.

Stora förskjutningar i valmanskåren

Samlingspartiets röstandel (22,3 procent) var den största i partiets historia. Trots 32 000 nya röster förlorade partiet 3 mandat pga att det finländska valsystemet inte känner till utjämningsmandat och valkarteller och röstfördelningen inom de olika valkretsarna därigenom spelar in i högre grad än exempelvis i Sverige. Med maximal röstfördelning i landet och 15 000 röster tillägsröster till de vid pass 660 000 Samlingspartiet nu fick hade mandatutdelningen varit 50 i stället för 44!

De mest markanta dragen i valutgången var vid sidan av Landsbygdspartiets 17 mandat (varav 11 nya) kommunistpartiets klara nedgång från 35 platser till 27 och de två mandaten för den lösa sammanslutningen "De Gröna". Denna gruppering är inget parti i egentlig bemärkelse utan snarare ett löst takorgan för olika alternativa och exempelvis handikapprelser. "De Gröna" profilerade

sig i valkampanjen som ett allmänt "mjukt alternativ" till de etablerade partierna. Gruppen har inte samma vänster-radikala framtoning som tex det gröna partiet i den västtyska förbundsdagen.

För mittengrupperingen i finländsk politik innebar valet ett bakslag. Den omtalade fusionen Centerpartiet-liberalerna vann inte alla de gamla väljarnas förtroende utan fick se sin parlamentariska styrka decimerad med två mandat. Ingen av de fyra kvarvarande medlemmarna av Liberala folkpartiet, nu närmast att förlikna vid ett länsförbund inom Centern, återfinns i den nyvalda riksdagen. Det lilla Kristliga förbundet förlorade över hälften av sina mandat medan Svenska folkpartiet som enda mittenparti överraskande lyckades ta en tilläggsplats.

Inom vänsterblocket förlorade kommunisterna över 100 000 röster och 8 mandat medan Socialdemokraternas framgång uppgick till drygt 100 000 röster och 5 nya riksdagsplatser. Sannolikt har det här skett ett avsevärt flöde från kommunisterna till socialdemokratin.

Det sedan 15 år svårt splittrade FKP har förlorat terräng i så gott som samtliga val sedan slutet av 1950-talet. Därigenom håller kommunistpartiets understödssiffror långsamt men säkert på att söka sig ned till en allmän nordisk nivå.

Opinionsförskjutningen mellan de olika partierna på den politiska skalan var med andra ord betydande. Men också inom partierna skedde stora förändringar – något som det finländska personvalsystemet ger möjlighet till. Av de 200 riksdagsmännen är hela 76 nyvalda. Av exempelvis Samlingspartiets riksdagsgrupp på 44 ledamöter är 18 nya. Också kvinnorepresentationen ökade. 62 kvin-

nor tog plats i riksdagshuset då det nya parlamentet sammanträdde till sin första session efter påsk. Mest kvinnor finns det i Samlingspartiets grupp – 18 personer, d v s 40,9 procent.

Överraskande regeringskoalition

De regeringsförhandlingar som inleddes efter valet förutspåddes bli relativt lätta vad basen gäller. Socialdemokraterna, centern och Svenska folkpartiet antogs snabbt komma överens om att fortsätta enligt tidigare mönster. Kommunisterna var lätta att utesluta efter sitt valnederlag och sina inre dispyter medan en breddning av regeringen höger ut inte väckte någon genklang hos mittenkoalitionen och socialdemokratin. Helt överraskande integrerades emellertid Landsbygdspartiet i förhandlingarna.

Socialdemokraterna konstaterade inledningsvis att villkoret för att de icke-socialistiska partierna skall få majoritet i regeringen är att deras parlamentariska understöd överstiger socialdemokraternas. Centerpartiet nappade utan desto större tvekan på kroken och erbjöd Landsbygdspartiet samarbete. Samtidigt beslöt centern att utvidga mittensamarbetet till att gälla också Vennamos parti – den gamla ärkerivalen. Centerledaren Paavo Väyrynen deklarerade t o m ivrigt att Landsbygdspartiet och centern förvaltar samma ideologiska arv!

Samlingspartiet blev alltså utanför regeringen och kommer enligt partiledningen nu att skärpa sin oppositionspolitik, något som kan vara nog så klokt med tanke på de kommande statsfinansiella svårigheterna. En klar seger kunde partiet notera då det gällde talmansvalet i

riksdagen. För första gången på femtio år valdes talmannen nu från Samlingspartiet. Det är professor Erkki Pystynen som får äran att leda riksdagssammanträdena och samtidigt axla rollen av "andra man" i republiken.

Ekonomi måste saneras

Den nya regeringens väg kommer att vara törnbeströdd. I synnerhet ekonomin bjuder på många problem. Statsskulden har snabbt stigit till följd av lägre tillväxttakt och en överdimensionerad utgiftspolitik. Samlingspartiet kommer att från oppositionsbänken kräva krafttag för att sanera statshushållningen och det skall bli intressant att se hur regeringen skall kunna förmå sig till att lägga om politiken efter att man för bara någon månad sedan kritiserade oppositionen för bristande social hänsyn.

Speciellt Landsbygdspartiet gick ut med en hejdlös överbudspolitik i valstriden och enligt Skattebetalarnas Centralförbund uppvisar partiets valprogram ett finansieringsgap på ca 45 miljarder mark. I ett statsfinansiellt läge, som inte tillåter några dyra reformer överhuvudtaget, kommer det att vara svårt att vinna gehör för orealistiska planer. Uppenbarligen räknar framförallt Centerpartiet med att regeringsengagemanget skall leda till att Landsbygdspartiets populistiska framtoning dämpas med påföljande dalande opinionssiffror.

På det hela taget kan man konstatera att det finländska riksdagsvalet ledde till förstärkta positioner för socialdemokraterna och ökad splittring på borgerligt håll. Samtidigt som den finländska riksdagen till sin sammansättning hör till de

allra borgerligaste i Europa kan denna majoritet dessvärre inte i nuläget omsättas i praktisk handling pga den stora splittringen och missämjan de icke-socialistiska partierna emellan. Det nya "presidentpartiet" Sdp kan därigenom skjuta fram sina positioner steg för steg.

Splittringen på borgerligt håll kan också leda till att den inrikespolitiska tempe-

raturen i Finland stiger. Under sjuttio-talet rådde som känt ett brett samförstånd om grundlinjerna i den ekonomiska politiken. Nu är frågan om denna "koncensuspolitik" kan bestå. Mycket tyder på att partierna kommer att skärpa sina profiler och att motsättningarna därigenom ökar.